

ФОНД
НАУЧНИ
ИЗСЛЕДВАНИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

ИНТЕЛЕКТУАЛНАТА СОБСТВЕНОСТ

В НОВОТО (НЕ) НОРМАЛНО

ЗА БУКВИТЕ
ОПИСМЕНЕХЪ

**ИНТЕЛЕКТУАЛНАТА СОБСТВЕНОСТ
В НОВОТО (НЕ)НОРМАЛНО**

2©21

**INTELLECTUAL PROPERTY
IN THE NEW (AB)NORMAL**

ЗА БУКВИТЕ
ОПИСМЕНЕХЪ

Научният семинар „Интелектуалната собственост в новото (не)нормално“ и електронното издание на сборника са реализирани в рамките на проект „Концептуален образователен модел за повишаване на информационната грамотност в университетска информационна среда“, с Договор КП–06–Н35/10 от 18.12.2019 г., финансиран от Фонд „Научни изследвания“ при Министерството на образованието и науката в „Конкурс за финансиране на фундаментални научни изследвания – 2019 г.“, в тематично направление „Обществени науки“, с ръководител проф. д.ик.н. Стоян Георгиев Денчев.

The scientific seminar “Intellectual Property in the new (ab)normal” and electronic edition of the collection were implemented within the project “A Conceptual Educational Model for Enhancing Information Literacy in an University Information Environment”, with Contract KP–06–H35/10 of 18.12.2019, funded by the Research Fund at the Ministry of Education and Science in the “Competition for funding basic research – 2019”, in the thematic area “Social Sciences”, headed by Prof. D.Sc. n. Stoyan Georgiev Denchev.

Съставители

- © проф. д.ик.н. Стоян Денчев, 2021
- © проф. д-р Тереза Тренчева, 2021
- © гл. ас. д-р Камелия Планска-Симеонова, 2021
- © ас. д-р инж. Евелина Здравкова-Величкова, 2021
- © д-р Светослава Димитрова, 2021

Коректор

- © ас. д-р инж. Евелина Здравкова-Величкова, 2021

Превод и адаптация

- © д-р Светослава Димитрова, 2021

Предпечат и графичен дизайн

- © гл. ас. д-р Камелия Планска-Симеонова, 2021
- © Академично издателство
„За буквите – О писменех“, 2021
ISBN 978-619-185-482-0

Compilers

- © Prof. DSc Stoyan Denchev, 2021
- © Prof. Tereza Trencheva, PhD, 2021
- © Chief. Assist. Prof. Kamelia Planska-Simeonova, PhD, 2021
- © Assist. Prof. Eng. Evelina Zdravkova-Velichkova, PhD, 2021
- © Svetoslava Dimitrova, PhD, 2021

Proofreader

- © Assist. Prof. Eng. Evelina Zdravkova-Velichkova, PhD, 2021

Translation and adaptation

- © Svetoslava Dimitrova, PhD, 2021

Graphic Design

- © Chief Assist. Prof. Kamelia Planska-Simeonova, PhD, 2021
- © Academic Publisher
“Za bukvite – O pismeneh”, 2021
ISBN 978-619-185-482-0

СЪДЪРЖАНИЕ

Послание от Световната организация за интелектуална собственост за 2021 г.	11
ПРЕДГОВОР	13
ПОЗДРАВИТЕЛНИ АДРЕСИ.....	16

ПЛЕНАРНА СЕСИЯ

ИНТЕЛЕКТУАЛНАТА СОБСТВЕНОСТ В НОВОТО (НЕ)НОРМАЛНО

СТРАТЕГИИ ЗА ОПТИМИЗАЦИЯ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ В ДИГИТАЛНА СРЕДА <i>Марияна Лазарова</i>	31
---	----

ТЕМАТИЧЕН ПАНЕЛ 1

ИНТЕЛЕКТУАЛНАТА СОБСТВЕНОСТ – КЛЮЧ ЗА УСПЕШЕН БИЗНЕС И КАРИЕРНО РАЗВИТИЕ

ИНИЦИАТИВИ НА СВЕТОВНАТА ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ ПО ПОВОД МЕЖДУНАРОДНИЯ ДЕН НА ИНТЕЛЕКТУАЛНАТА СОБСТВЕНОСТ (РЕТРОСПЕКТИВЕН АНАЛИЗ ЗА ПЕРИОДА 2001-2021 Г.) <i>Камелия Гланска-Симеонова</i>	47
РОЛЯТА НА ПАТЕНТНИТЕ АНАЛИЗИ В СТРАТЕГИЧЕСКОТО ПЛАНИРАНЕ <i>Миглена Молхова-Владова</i>	61
ПРЕХВЪРЛЯНЕ НА ПРАВОТО ВЪРХУ МАРКИ – ЕДНА ВЪЗМОЖНОСТ ЗА БИЗНЕСА <i>Димитрина Вескова</i>	70
ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ ВЪРХУ КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСПЕШНО БИЗНЕС- ПОЗИЦИОНИРАНЕ НА НАЦИОНАЛНИЯ И РЕГИОНАЛНИТЕ МУЗЕИ <i>Георги Георгиев</i>	77
АВТОРСКОТО ПРАВО В МЕДИИТЕ И ИЗДАТЕЛСКИЯТ ДОГОВОР <i>Евелина Здравкова, Тереза Тренчева</i>	85
АВТОРСКОТО ПРАВО И МЛАДЕЖИТЕ В СОЦИАЛНИТЕ МРЕЖИ <i>Георги Георгиев</i>	94
СНИМАЧЕН ПРОЦЕС ПО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЯ <i>Цветомира Миковска</i>	101

ТЕМАТИЧЕН ПАНЕЛ 2

ИНТЕЛЕКТУАЛНАТА СОБСТВЕНОСТ И ПОКОЛЕНИЯТА:
БЕЙБИ БУМЪРИ VS. ПОКОЛЕНИЕТО ZИНТЕГРАЦИЯ НА КРЕАТИВНИ ТЕХНИКИ ЗА ОБУЧЕНИЕ
В УНИВЕРСИТЕТСКИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЕН ПРОЦЕС

Елена Савова, Събина Ефтимова 113

УСПЕШНИ ЛИДЕРСКИ ПРАКТИКИ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ
НА ПОКОЛЕНЧЕСКИТЕ РАЗЛИЧИЯ

Теодора Лазарова 118

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В УПРАВЛЕНИЕТО НА ДИСТАНЦИОННИ ЕКИПИ

Теодора Лазарова 128

ПОКОЛЕНЧЕСКИ ПРОФИЛИ. УСПЕШНО ЛИДЕРСТВО В СРЕДА
НА ВЪЗРАСТОВО МНОГООБРАЗИЕ

Милка Петрова 139

ТЕМАТИЧЕН ПАНЕЛ 3

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА НА СЪВРЕМЕННАТА ОБРАЗОВАТЕЛНА
ИНФОРМАЦИОННА СРЕДА И ИНТЕЛЕКТУАЛНАТА СОБСТВЕНОСТУПРАВЛЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯТА, ФАЛШИВИ НОВИНИ
И ДЕЗИНФОРМАЦИЯ (НАУЧЕНО ОТ WOCATSSS 2020)

Таня Тодорова 153

ПОВИШАВАНЕ НА АВТОРСКОПРАВНАТА ГРАМОТНОСТ В МЕДИИТЕ
В УНИВЕРСИТЕТСКА СРЕДА С ПОМОЩТА НА СОЦИАЛНИТЕ МРЕЖИ

Евелина Здравкова, Светослава Димитрова 159

СИЛАТА НА ДУМИТЕ: НОВ НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОЕКТ

*Събина Ефтимова, Евелина Дамянова, Анелия Петкова, Елена Попова,
Боряна Николова* 167

ОБУЧЕНИЕТО ПО МУЛТИМЕДИЙНИ И ОБЛАЧНИ ТЕХНОЛОГИИ

Илиян Пванов 177

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ЛОКАЛНИ МРЕЖИ СЪС СОФТУЕРИ

Илиян Пванов 183

БИБЛИОМЕТРИЧНА ПРОСКОПИЯ И ХУМАНИТАРНИ ИЗМЕРЕНИЯ
НА ТИПОЛОГИЧНАТА ДИАДА НА ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ
„АВТОР – РЕЦЕНЗЕНТ“: МОНОГРАФИЧНИ ИЗДАНИЯ
В СПРАВОЧНО-ЕНЦИКЛОПЕДИЧЕН КОНТЕКСТ
(Ментални интеракции за успешно кариерно развитие)

Александра Куманова 190

ПО СЪТЪПКИТЕ НА ПРОФ. ТОДОР БОРОВ В СЪЗДАВАНЕТО
НА БЪЛГАРСКИЯ БИБЛИОГРАФСКИ ИНСТИТУТ
И ИНФОРМАЦИОННИЯ БУМ

Илияна Камбурова202

ТЕМАТИЧЕН ПАНЕЛ 4

Е-УПРАВЛЕНИЕ И ЗАЩИТА НА ЛИЧНИТЕ ДАННИ

ТЕХНОЛОГИИТЕ ЗА ЛИЦЕВО РАЗПОЗНАВАНЕ И ПРАВАТА НА ЧОВЕКА
Габриела Белова, Анна Христова211

ЗАЩИТА НА ЛИЧНИТЕ ДАННИ ПРИ ВИДЕОНАБЛЮДЕНИЕ
Мартин Захариев222

АНАЛИЗ НА ЗАЩИТАТА НА ЛИЧНИТЕ ДАННИ И ИНТЕЛЕКТУАЛНАТА
СОБСТВЕНОСТ В СИСТЕМИТЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА СИГУРНОСТТА
НА ИНФОРМАЦИЯТА
Росен Радков234

СЧЕТОВОДНО ТРЕТИРАНЕ НА ОПЕРАЦИИТЕ С КРИПТОВАЛУТИ
Миглена Тренчева, Елена Ставрова242

КРИПТОВАЛУТИТЕ – ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ И ВЪЗМОЖНИ
РИСКОВЕ ПРЕД ФИНАНСОВАТА СИГУРНОСТ НА ДЪРЖАВИТЕ
Владимир Бабанов252

ИЗПОЛВАНЕ НА БЛОКЧЕЙН В ЛОГИСТИКАТА. БЛОКЧЕЙН БАЗИРАНО
МИТНИЧЕСКО И ПРИСТАНИЩНО ОБСЛУЖВАНЕ
Богомил Александров259

УПРАВЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРОННИТЕ ДОКУМЕНТИ В ОБЩИНСКИТЕ
ИНСТИТУЦИИ – СИГУРНОСТ И ЗАЩИТА
Петя Стаменова274

БИОГРАФИЧНИ БЕЛЕЖКИ ЗА АВТОРИТЕ285

ПРИЛОЖЕНИЯ301

CONTENT

Epistle of The World Intellectual property Organization for 2021.....	12
PREFACE	15
CONGRATULATORY ADDRESSES	16

PLENARY SESSION

INTELLECTUAL PROPERTY IN THE NEW (AB)NORMAL

STRATEGIES FOR OPTIMIZING INTELLECTUAL PROPERTY EDUCATION IN A DIGITAL ENVIRONMENT.....	43
---	----

THEMATIC PANEL 1

INTELLECTUAL PROPERTY – KEY TO SUCCESSFUL BUSINESS AND CAREER DEVELOPMENT

INITIATIVES OF THE WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION ON THE OCCASION OF THE INTERNATIONAL INTELLECTUAL PROPERTY DAY (RETROSPECTIVE ANALYSIS FOR THE PERIOD 2001-2021) <i>Kamelia Planska-Simeonova</i>	60
ROLE OF PATENT ANALYSES IN STRATEGIC PLANNING <i>Miglena Molbova-Vladova</i>	68
TRANSFER OF TRADEMARK RIGHTS – AN OPPORTUNITY FOR THE BUSINESS <i>Dimitrina Veskova</i>	76
THE INTELLECTUAL PROPERTY ON THE CULTURAL HERITAGE OF THE REPUBLIC OF BULGARIA – AN OPPORTUNITY FOR SUCCESSFUL BUSINESS POSITIONING OF THE NATIONAL AND REGIONAL MUSEUMS <i>Georgi Georgiev</i>	83
COPYRIGHT IN THE MEDIA AND THE PUBLISHING AGREEMENT <i>Evelina Zdravkova-Velichkova, Tereza Trencheva</i>	93
COPYRIGHT AND THE YOUNG PEOPLE ON SOCIAL NETWORKS <i>Georgi Georgiev</i>	100
FILMING PROCESS DURING A PANDEMIC <i>Cvetomira Mikovska</i>	109

THEMATIC PANEL 2

INTELLECTUAL PROPERTY AND GENERATIONS: BABY BOOMERS VS. GENERATION Z

INTEGRATION OF CREATIVE LEARNING TECHNIQUES IN THE UNIVERSITY EDUCATIONAL PROCESS	
<i>Elena Savova, Sabina Efimova</i>	117
SUCCESSFUL LEADERSHIP PRACTICES TO OVERCOME GENERATIONAL DIFFERENCES	
<i>Teodora Lazarova</i>	126
CHALLENGES IN REMOTE TEAM MANAGEMENT	
<i>Teodora Lazarova</i>	138
GENERATIONAL PROFILES. SUCCESSFUL LEADERSHIP IN AN AGE DIVERSITY ENVIRONMENT	
<i>Milka Petrova</i>	150

THEMATIC PANEL 3

CHALLENGES OF THE MODERN EDUCATIONAL INFORMATION ENVIRONMENT AND THE INTELLECTUAL PROPERTY

INFORMATION MANAGEMENT, FAKE NEWS AND DISINFORMATION (LEARNED FROM BOBCATSSS 2020)	
<i>Tania Todorova</i>	158
INCREASING COPYRIGHT LITERACY IN THE MEDIA IN UNIVERSITY ENVIRONMENT WITH THE HELP OF SOCIAL NETWORKS	
<i>Evelina Zdravkova-Velichkova, Svetoslava Dimitrova</i>	166
THE POWER OF WORDS: NEW RESEARCH PROJECT	
<i>Sabina Efimova, Ivelina Damianova, Anelia Petkova, Elena Popova, Boriyana Nikolova</i>	176
TRAINING IN MULTIMEDIA AND CLOUD TECHNOLOGIES	
<i>Iliyan Ivanov</i>	181
RESEARCH OF LOCAL NETWORKS WITH SOFTWARE	
<i>Iliyan Ivanov</i>	189
BIBLIOMETRIC PROSCOPY AND HUMANITARIAN DIMENSIONS OF THE TYPOLOGICAL DYAD OF INTELLECTUAL PROPERTY <i>AUTHOR- REVIEWER</i> : MONOGRAPHIC EDITIONS IN A REFERENCE-ENCYCLOPEDIA CONTEXT. (Mental interactions for successful professional development)	
<i>Alexandra Kumanova</i>	201

IN THE FOOTSTEPS OF PROF. TODOR BOROV IN THE ESTABLISHMENT
OF THE BULGARIAN BIBLIOGRAPHY INSTITUTE
AND THE INFORMATION BOOM

Iliana Kamburova208

THEMATIC PANEL 4

E-GOVERNANCE AND PROTECTION OF PERSONAL DATA

FACIAL RECOGNITION TECHNOLOGIES AND HUMAN RIGHTS

Gabriela Belova, Anna Hristova.....221

PERSONAL DATA PROTECTION IN THE CONTEXT OF VIDEO
SURVEILLANCE

Martin Zahariev233

ANALYSIS OF PERSONAL DATA PROTECTION AND INTELLECTUAL
PROPERTY IN INFORMATION SECURITY MANAGEMENT SYSTEMS

Rosen Radkov.....241

ACCOUNTING TREATMENT OF CRYPTOCURRENCY OPERATIONS

Miglena Trencheva, Elena Stavrova.....251

CRYPTOCURRENCIES – BASIC CHARACTERISTICS AND POSSIBLE RISKS
FOR THE FINANCIAL SECURITY OF THE NATION-STATES

Vladimir Babanov258

BLOCKCHAIN IN LOGISTICS. BLOCKCHAIN BASED CUSTOMS
AND PORT SERVICES

Bogomil Alexandrov.....273

MANAGEMENT OF ELECTRONIC DOCUMENTS IN MUNICIPAL
INSTITUTIONS – SECURITY AND PROTECTION

Petya Stamenova283

BIOGRAPHICAL NOTES FOR THE AUTHORS.....285

APPENDIXES301

Послание от Световната организация за интелектуална собственост за 2021 г.**Световен ден на интелектуалната собственост 2021 г., 26 април –
послание на генералния директор на СОИС Дарън Танг**

Малките и средните предприятия – МСП – често се управляват от някого, когото познавате – някой, който живее малко по-надолу по улицата, приятел от училище, роднина, с когото сте израснали, вашите братя и сестри, родителите ви.

Откъдето и да идвате, МСП са гръбнакът на вашата икономика. И когато ги обединим, те съставляват 90% от всички компании в света, наемат 70% от работниците в световен мащаб и представляват половината от световната икономика.

МСП, просто казано, са двигателите и невъзпетите герои на нашата икономика.

И все пак при много от тях все още липсват познания за това как интелектуалната собственост (ИС) може да им помогне да превърнат своите идеи в продукти и услуги и как ИС може да бъде мощен инструмент за тях не само за да оцелеят, но и да се конкурират и да растат.

Неотдавнашно проучване показва, че МСП в Европа, които притежават права върху интелектуалната собственост, като търговски марки, дизайни и патенти, имат близо 70% повече приходи на служител от тези, които все още не са използвали ИС. Но само 9% от МСП в Европа действително са регистрирали правата си върху интелектуална собственост. Ако това е положението в Европа, сигурен съм, че е подобно или дори още по-силно изразено в други части на света.

Това трябва да се промени.

И затова тази година фокусът на Световния ден на интелектуалната собственост е върху МСП, а нашата тема е „ИС и МСП: Извеждане на вашите идеи на пазара“.

МСП, разбира се, се сблъскват с различни предизвикателства в различните части на света и начинът, по който им помагаме, ще трябва да бъде адаптиран към нуждите на вашата част от света. Но за нас ще бъде мощно послание да дадем знак, че заедно ще ги подкрепяме, независимо дали става дума за повишаване на тяхната осведоменост за ИС, като говорим за това по начин, благоприятен за бизнеса, като разработваме програми за демистификация на процеса на регистрация на ИС и защита и комерсиализация, създаване на инструменти, които им позволяват да бъдат по-добри в управлението и стратегията на ИС, или им помага да изграждат умения и способности при използването на ИС за развитие на бизнеса си.

Каквато и помощ да можем да окажем на нашите МСП, тя ще бъде помощ, която ще окажем на основата на вашата икономика и на гръбнака на световната икономика. В крайна сметка това ще помогне на нашия свят да се изгради отново по-добре.

Така че на този Световен ден на интелектуалната собственост, нека отпразнуваме нашите МСП и да работим заедно, за да им помогнем да използват интелектуалната собственост като инструмент за растеж, така че те да могат да представят своите идеи на пазара.

Честит Световен ден на интелектуалната собственост.

Epistle of The World Intellectual property Organization for 2021

Small and Medium Enterprises – SMEs – are often run by someone you know – someone who lives down the road, a friend from school, a relative you grew up with, your siblings, your parents.

Wherever you come from, SMEs are the backbone of your economy. And when we put them together, they make up 90% of all companies in the world, employ 70% of workers globally and make up half of the world's economy.

SMEs, simply put, are the engines and the unsung heroes of our economy.

And yet for many of them, there is still a lack of knowledge about how IP can help them translate their ideas into products and services, and how IP can be a powerful tool for them not to just survive, but to also compete and grow.

A recent study shows that SMEs in Europe that own IP rights like trademarks, designs and patents have close to 70% more revenue per employee than those that haven't yet used IP. But only 9% of SMEs in Europe have actually registered their IP rights. If this is the situation in Europe, I am certain that it is similar, or even more stark, in other parts of the world.

This has to change.

And that is why this year, the focus of World Intellectual Property Day is on SMEs, and our theme is “IP and SMEs: Taking your ideas to market.”

SMEs, of course, face different challenges in different parts of the world, and how we help them will need to be customized to the needs of your part of the world. But it will be a powerful message for us to send the signal that together we will be supporting them, whether it is through raising their awareness of IP by talking about it in a business friendly way, designing programs to demystify the process of IP registration and protection and commercialization, creating tools that allow them to be better at IP management and strategy, or helping them to build skills and capabilities in using IP to grow their businesses.

Whatever help we can render to our SMEs, will be help that we render to the bedrock of your economy, and the backbone of the global economy. Ultimately, it will help our world to build back better.

So on this World IP Day, let's celebrate our SMEs and work together to help them use IP as a tool to grow, so that they can take their ideas to market.

Happy World IP Day.

ПРЕДГОВОР

През 2021 г. за дваеста поредна година се чества Международният ден на интелектуалната собственост по целия свят. Университетът по библиотекознание и информационни технологии, отбелязва този празник за девета поредна година под надслов „Интелектуалната собственост и новото (не)нормално“. Тазгодишното издание се проведе в традиционна и хибридна форма. Аудиторията на семинара бе приветствана реално и виртуално от проф. дн Ирена Петева – Ректор на УниБИТ и проф. д.ик.н Стоян Денчев – Председател на общото събрание на УниБИТ. Получени са поздравителни адреси от: Димитър Ганчев от Световната организация за интелектуална собственост, Проф. Натали Стоянофф от Университета по технологии в Сидни, проф. Карла Базили от Университета „Гилермо Маркони“ в Рим – Италия, Патентно Ведомство на Република България, Международен правен център ИЛАС, Университет за национално и световно стопанство, Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив, Правно-исторически факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“, 9-та Френска езикова гимназия „Алфонс Дьо Мартин“, Професионална гимназия по транспорт и строителни технологии „Гоце Делчев“ – Пловдив, Адвокатско дружество Димитров, Петков и Ко.

Сред официалните гости на семинара, бяха проф. Брус Уитфилд – асоцииран преподавател към Университета Харвард за CopyrightX и Гинка Христова от Международен правен център ИЛАС. Проф. Уитфилд и госпожа Христова връчиха сертификати на участниците в специализирания Курс по авторско право на Харвард CopyrightX, който се проведе успешно и в УниБИТ в периода октомври–ноември 2020 г. Представители от експертна група Интелектуална собственост на Университетската младежка академия за управление на знания към УниБИТ, преминаха успешно своето обучение CopyrightX и получиха сертификатите си за участие.

Електронното издание на сборника е реализирано в рамките на проект „Концептуален образователен модел за повишаване на информационната грамотност в университетска информационна среда“, с Договор КП–06–Н35/10 от 18.12.2019 г., финансиран от Фонд „Научни изследвания“ при Министерството на образованието и науката в „Конкурс за финансиране на фундаментални научни изследвания – 2019 г.“, в тематично направление „Обществени науки“, с ръководител проф. д.ик.н. Стоян Георгиев Денчев. Изданието съдържа един пленарен доклад и 23 научни доклади, структурирани в три тематична панела – „Интелектуалната собственост – ключ към успешен бизнес и кариерно развитие“, „Интелектуалната собственост и поколенията: бейби бумъри vs. поколението Z“, „Предизвикателства на съвременната образователна информационна среда и интелектуалната собственост“, „Е-управление и защита на личните данни“. Авторите на докладите са изявиени специалисти и изследователи по интелектуална собственост, преподаватели, млади учени и докторанти.

Сборникът може да служи като учебно пособие по интелектуална собственост както и по редица други дисциплини, свързани с правната компетентност на неспециалисти – юристи от областта на хуманитарните и информационните науки.

От съставителите

Обща снимка на участниците в Девети научен семинар с международно участие „Интелектуалната собственост и новото (не)нормално“

Участници в специализирания курс по авторско право на Харвард CopyrightX

Връчване на сертификати на участниците в курса CopyrightX

PREFACE

In 2021, for the twentieth consecutive year, the World Intellectual Property Day is celebrated around the world. The University of Library Studies and Information Technologies celebrates this day for the ninth consecutive year under the title “Intellectual Property and the New (Ab)Normal”. This year’s edition was held in traditional and hybrid form. The audience of the seminar was greeted real and virtually by Prof. Dsc. Irena Peteva – Rector of ULSIT and Prof. DSc. Stoyan Denchev – Chairman of the General Assembly of ULSIT. Congratulatory addresses were received from: Dimitar Ganchev from the World Intellectual Property Organization, Prof. Natalie Stoyanoff from the University of Technology in Sydney, Prof. Carla Basili from Guglielmo Marconi University in Rome – Italy, Patent Office of the Republic of Bulgaria, International Law Center ILAC, University of National and World Economy, Academy of Music, Dance and Fine Arts “Prof. Asen Diamandiev” – Plovdiv, Faculty of Law and History of South-West University “Neofit Rilski”, 9th French Language High School “Alphonse de Martin”, Professional High School of Transport and Construction Technologies “Gotse Delchev” – Plovdiv, Dimitrov, Petkov and Co.

Among the official guests of the seminar were Prof. Bruce Whitfield – Associate Professor at Harvard University for CopyrightX and Ms. Ginka Hristova from ILAC International Law Center, who presented certificates to participants in the Harvard’s specialized Course in Copyright – CopyrightX at ULSIT, held in October and November 2020. Representatives of the Intellectual Property Expert Group of the University Youth Knowledge Academy at ULSIT, successfully passed their CopyrightX training and received their certificates of participation.

The electronic edition of the collection were implemented within the project “A Conceptual Educational Model for Enhancing Information Literacy in an University Information Environment”, with Contract KP-06-H35/10 of 18.12.2019, funded by the Research Fund at the Ministry of Education and Science in the “Competition for funding basic research – 2019”, in the thematic area “Social Sciences”, headed by Prof. D.Sc. n. Stoyan Georgiev Denchev. The collections contains one plenary report and 23 scientific papers, structured in three thematic panels – “Intellectual property – key to the successful business and career development”, “Intellectual property and generations: baby boomers vs. Generation Z”, “Challenges of the modern educational information environment and intellectual property”, “E-government and personal data protection”. The authors of the papers are prominent specialists and researchers in intellectual property, lecturers, young scientists and PhD students.

The collection can serve as a textbook on intellectual property and a number of other disciplines related to the legal competence of non-specialists – lawyers in the humanities and information sciences.

From the compilers

∞
**ПЛЕНАРНА СЕСИЯ
ИНТЕЛЕКТУАЛНАТА СОБСТВЕНОСТ
В НОВОТО (НЕ)НОРМАЛНО**

**PLENARY SESSION
INTELLECTUAL PROPERTY
IN THE NEW (AB)NORMAL**

СТРАТЕГИИ ЗА ОПТИМИЗАЦИЯ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ В ДИГИТАЛНА СРЕДА

Доц. д-р Марияна Лазарова
Катедра „Световна култура“,
Факултет „Екранни изкуства“, НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“
e-mail: mariyana_lazarova@abv.bg

Резюме: Присъщи на пандемичните времена са социалното дистанциране и затваряне, но те също така оказаха силно въздействие върху дистанционното обучение и бързия възход на цифровите технологии. Изоляцията породена от Ковид кризата допринесе за растежа на стрийминг услуги и нови бизнес модели, базирани на защитено съдържание, но също така разшири разпространението на цифровото пиратство. Грамотността в областта на интелектуалната собственост се превърна в основно житейско умение за хора от всички възрасти и страни по целия свят и особено за студентите, които трябва да имат легитимен достъп до съдържание и да го филтрират според своите избори и академични задачи. Всичко това налага преосмисляне на образователните стратегии и инструменти в контекста на „новото нормално“ днес, но с визия за бъдещите перспективи. Настоящият доклад очертава опорните стълбове за подобряване на образованието в областта на интелектуалната собственост в съвременния свят, където дигиталната грамотност е задължителна. Текстът изследва в няколко основни аспекта иновативните подходи, приложими в учебния процес, които са свързани с използването на средства за визуализация и нови комуникационни модели, базирани на етикета за общуване в мрежата – т.н. Нетикет (Netiquette). Целта е образователните практики да бъдат насочени към култивиране в студентите на умения и компетенции в областта на интелектуалната собственост, които са съобразени с изискванията на модерните икономики, основани на знанието, и на идеята за учене през целия живот. Институционалните политики в тази област трябва да бъдат съобразени с дългогодишните академични традиции, но и с реформирани методи на преподаване, прилагащи цифрови технологии и съвременни комуникационни модели. Освен това, те трябва да се основават на внимателно поддържан баланс между теоретични знания и практическа ориентация. Новите подходи трябва да стимулират развитието на хибридни преподавателски практики, които насочват обучаващите се към усвояване на „интегрирано знание“ в цифрова среда. Те също така трябва да ги мотивират да развиват критическо мислене, да експериментират и да действат етично относно правата на интелектуална собственост, за да бъдат едновременно просветени потребители и иновативни творци. Това е пътят за насърчаване изграждането на динамична система на интелектуална собственост, базирана на устойчиви цели, които биха променили положително социалния и икономическия живот.

Ключови думи: дигитална грамотност, права на интелектуална собственост, авторско право, новото нормално.

Интелектуалната собственост винаги е била един от най-важните нематериални активи, чиято стойност непрекъснато се увеличава с динамичните промени в обществения живот, катализирани от развитието на новите технологии. В пандемичната ситуация, породена от Ковид кризата, настъпи небивал подем на стрийминг услугите в дигитална среда и възход на бизнес моделите, базирани на

използване на творческо съдържание. С разпространението на нелинейните медийни услуги различни уеб-базирани платформи предлагат електронен достъп до аудиовизуални произведения, електронни книги¹ и достъп до виртуални библиотеки и музейни сбирки, до всякакви изображения и други защитени обекти на авторски и сродни права. Принудителната изолация даде тласък на електронната търговия, която започна да доминира на световните пазари. Тези процеси доведоха до нови форми на дигиталното пиратство като „кражба на стриймове“ или продажба и рекламиране на стоки под чужди търговски марки. Трендовете в нарушенията на правата стигат дори до най-уродливи форми, застрашаващи живота и здравето на гражданите като например пласиране на ментета на ваксини под логата на известни фармацевтични компании. Редица културни институции като кина и театри редуцираха представленията „на живо“ и зрителската аудитория. Загубите, които са принудени да търпят правоносителите са наистина огромни. Настъпиха промени и в сферата на образованието, където ученици и студенти бяха принудени да учат дистанционно онлайн. В условията на глобална здравна и икономическа криза в геометрична прогресия нараства необходимостта от повишаване на интелектуално-правната грамотност и изграждане на правосъзнание за ненарушаване на авторските права и правата върху обекти на индустриалната собственост. Конструирането на интелигентни и последователни стратегии в сектора би изиграло ролята на превенция, а социално-икономическата и здравна криза да прерасне в криза на културните ценности. В тази връзка трябва да се преосмислят съществуващите образователни модели в сферата на интелектуалната собственост и да се създадат иновативни стратегии, които да намерят своята институционална подкрепа и да са в състояние да култивират висока правна култура. Този процес е комплексен и може да бъде анализиран в четири аспекта:

1. Дигитална грамотност и интелектуалноправни компетенции

След близо двегодишна борба с един невидим враг, хората по целия свят се опитват да се завърнат към предишния си живот с подсъзнателен стремеж към позабравените стари стандарти за „нормалност“. Но сега вече преживяваме „новото нормално“ – израз, който не е само клише за означаване на социалната изолация, дистанционно обучение, фалшиви новини или повсеместно затваряне на бизнеси и хора по домовете им. Това е също така метафора за бума на изкуствен интелект и за новите възможности, породени от бързото развитие на дигиталните технологии. Именно в този контекст трябва да бъде преосмислена стойността на правата на интелектуална собственост и образователните стратегии да бъдат адаптирани към съвременната реалност. Това налага те не просто да се актуализират, а да се реформират визионерски, с мисъл и план за бъдещи перспективи. Защото днешното „ново нормално“ е всъщност почвата за утрешното „ново бъдеще“. Ето защо, грамотността в областта на интелектуалната собственост е особено важна за хората по света, но за студентите е от ключова значимост. В процеса на обучение те трябва да си изработят умения как да осъществяват легитимен достъп до съдържание в

¹ Ebook – от англ.ез. електронна книга

цифрова среда, да го филтрират, евентуално да го класифицират и/или архивират съобразно своите избори и академичните изисквания. Не трябва да се подценяват огромните препятствия и предизвикателства, които поставя пред тях дигиталната среда. Студентите се сблъскват с обемни масиви от електронни информационни единици и бази данни, които трябва да се обработват, като се отсяват ненадеждните източници. В световната интернет-среда съществува и проблемът за свръхпредлагане на съдържание, основно аудиовизуално, голяма част от което не се вписва в общоприети културни, естетични и етични стандарти. От друга страна, не трябва да се забравя, че днешните студенти са това, което се означава с термина „просуматори“² – неологизъм, който някак успява да обедини способностите на съвременните младежи да продуцират/създават и едновременно с това да консумират съдържание. Затова за тях е жизнено важно не само да изградят умения как да работят с високотехнологични крайни конвергентни устройства или социалните мрежи, а преди всичко да развият критическо мислене, което да им даде възможности да намират бързо необходимата информация, да я обработват, да управляват правилно съдържание, да общуват и да споделят, както и да преценят кои източници са надеждни и истински. Споделянето е безспорна ценност в дигиталната епоха, но създаването на **култура на споделянето** има свои специфични правила. Следователно, всяка стратегия трябва да ситуира образованието по интелектуална собственост в по-широката категория на дигиталната грамотност. Може да се каже, че дигиталната грамотност е *conditio sine qua non* в пост-Ковид света, където сме свидетели, как пред интелектуалната собственост се поставят наистина безпрецедентни предизвикателства. Всъщност, тя е ключова компетентност за модерните икономики, базирани на знанието и на идеята за учене през целия живот. Терминът „дигитална грамотност“ е въведен от Пол Гилстър през 1997 г. в книга със същото заглавие. В нея, авторът се разграничава от традиционното разбиране за дигитална грамотност и ѝ придава нов смисъл, като се фокусира върху способността за разбиране, оценяване и използване на информация в множество компютърни формати. Гилстър поставя акцент главно върху уменията на човек да осмисля, оценява и интерпретира информация, както и да я поставя в даден контекст. Според него да си дигитално грамотен не означава да можеш безпрепятствено да сърфираш в интернет, но заедно с техническите умения да развиеш фундаментална способност за мислене и ключови компетенции за ориентация и решаване на проблеми в интерактивна среда. С други думи, това предполага „овладяване на идеи, а не само на клавишни комбинации“ [1] и дигитално грамотната личност е „многоизмерна и интерактивна“, способна да интегрира различни електронни ресурси. Концептуирането на цифровата грамотност се основава на три основни положения:

- използване на дигитални инструменти и приложения;
- критично разбиране, контекстуализиране и оценка на цифровото съдържание и инструменти;

² Prosumer – неологизъм от англ. ез. – от producer – продуцент и consumer – консуматор

- знания и опит за комуникация, за създаване и публикуване на съдържание с цифрови технологии и адаптирането му към различни целеви групи в разнообразни контексти.

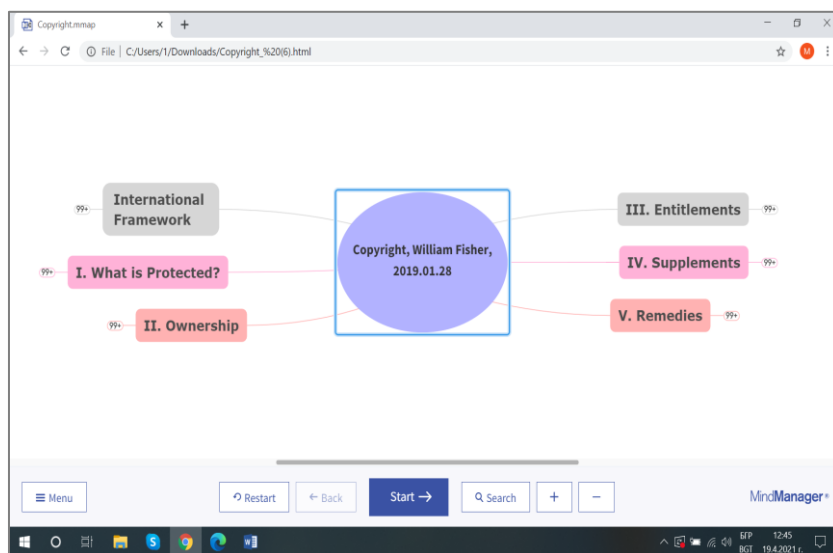
Да бъдеш „дигитално грамотен“ включва пълния набор от специфични умения и компетенции, необходими за търсене, оценка и обработка на информация в електронна форма. Това включва развитие на важни функционални умения като: способността да се намери и избере правилният източник на информация или грижата за електронната безопасност. Може да се направи изводът, че дигиталната грамотност има положително въздействие за творческото и критическото мислене, межкултурното и социалното партньорство, за оптимизиране на комуникационните парадигми и преди всичко за развитие на емоционалната интелигентност, без която е почти невъзможна ориентацията в интернет. Накратко, може да се обобщи, че дигиталната грамотност конвергира няколко вида грамотност: компютърна и информационна грамотност, технологична грамотност, медийна и визуална грамотност. Дигиталната компетентност се определя от Европейския съюз като една от осемте ключови компетентности в процеса на учене през целия живот, която поради своята универсалност позволява придобиването на други ключови умения, сред които са именно компетенциите в областта на интелектуалната собственост. Интернет предоставя огромни възможности за достъп до знания за цифрово адекватните потребители, но от друга страна винаги съществува опасност от затъване в свръхпредлагането на информация или съдържание, често от съмнителни източници или по незаконен начин. Обвързването на образователните стратегии с дигиталната грамотност ще доведе до утвърждаване на компетенциите по интелектуална собственост като ключови в дигитално разнообразната съвременна реалност. Специално внимание трябва да се обърне на някои етични измерения на проблема по отношение на ненарушаването на правата на трети страни и лошото въздействие на пиратството върху икономическата полза и благосъстоянието на обществото. От голямо значение в случая е начинът, по който сложната, комплицирана и динамична правна материя се представя на студентите, без да ги отегчава и отблъсква, а да ги вдъхновява и мотивира.

2. Картографиране на интелектуалната собственост

Всеизвестен факт е, че в дигиталната епоха се наблюдава нарастване на инструментите за визуализация на данни. Многобройни приложения за визуализация позволяват на потребителите да представят и взаимодействат с големи бази данни в различни визуални формати. Тези възможности трябва ефективно да се използват в образователния процес, за да се онагледят спецификите на интелектуалната собственост по възможно най-разбираем, илюстративен и дори забавен начин. Друг един популярен неологизъм *edutainment*³ отразява симбиотичната връзка между образованието и развлечението. При този хибриден подход знанията се усвояват не само чрез въздействие върху рационалното мислене,

³ Edutainment – неологизъм от англ.ез. – education - образование и entertainment - развлечение

а чрез използване на визуални и дори игрови формати, студентите се въвличат емоционално в процеса. Създаването на карти на интелектуалната собственост с учебни цели е пример за прилагането на подобен подход, изискващ въображение, ерудиция и творческо мислене. Подобни карти трябва да се основават на правилно подбрани критерии и да синтезират обширния учебен материал в прагматичен и най-вече интерактивен стил, като по този начин стимулират студентите да бъдат активни участници в процеса. Интерактивният начин на визуализация на учебния материал може да играе ролята на своеобразен „оперативен мениджър на ума“ и да осигури онази самостоятелност и самоинициатива, които са така необходими на учащите се при усвояване на трудната и обширна правна материя. В допълнение, процесът предполага обучаващите се да придобият базисна грамотност в областта на интелектуалната собственост, като прилагат своите цифрови умения. Съществуват някои наистина чудесни прецеденти в тази посока, като например няколко интерактивни Карти на интелектуална собственост, създадени от Уилямър Хейл Фишър – професор по право на интелектуална собственост в Харвардския университет, които той нарича „mindmaps“⁴. [2] Професор Фишър замисля и създава картите като учебни помагала в пет формата: iThoughts, Freemind, Xmind, Mindmanager и Html5 (вж. Фиг. 1.). Първите четири карти обобщават основните правила в главните области на правото на интелектуална собственост: авторско право (Copyright Law), патенти (Patent Law), търговски марки (Trademark Law) и търговски тайни (Trade Secrets).

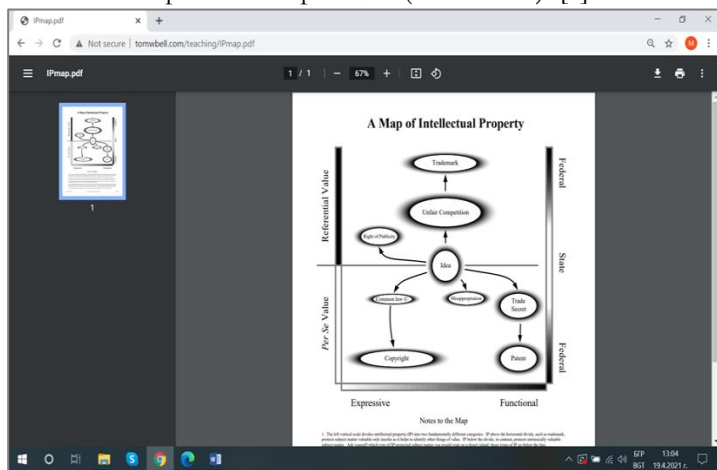

Фиг. 1. Карта на авторското право на проф. Фишър -
Mindmanager – file:///C:/Users/1/Downloads/Copyright_%20(6).html

⁴ Mindmaps – от англ. ез. – мисловни карти, карти на ума

Петата карта е посветена на правните теории (IP Theory), които помагат на учените и специалистите да тълкуват и прилагат законовите правила. Има още една карта – Бизнес стратегия (Business Strategy), която е разработена в сътрудничество с проф. Феликс Оберхолц-Ги от Харвардското бизнес училище и има за цел да представи стратегическо управление на правата на интелектуална собственост. Всички студентите имат безплатен и лесен електронен достъп до тези карти, тъй като авторът ги е публикувал под лицензията на Криейтив Комънс – CC BY-NC-SA (Creative Commons Attribution–Noncommercial–Sharealike – Признание–Некомерсиално–Споделяне на споделеното). Тази лицензия дава право на потребителите на картите да споделят, копират и разпространяват материала на всякакъв носител или формат и да го адаптират, ремиксират, трансформират и надграждат – тоест да създават производни, но само при спазване на изрично условие да разпространяват всички производни под същия лиценз само с негърговска цел и при задължително посочване името на автора и дали са направени някакви промени. Студентите могат да получат достъп до картите по всяко време и от всяко място, ако разполагат със съответния софтуер или са изтеглили приложението. Проф. Фишър актуализира редовно картите и те наистина представляват чудесен, гъвкав и адаптивен инструмент за преподаване. Неговият принос нагледно потвърждава заключението на проф. Тереза Тренчева, че „Договорите Криейтив Комънс са изключително ценни в областта на образованието и науката, пример за техния потенциал в образователната сфера е фактът, че все повече авторитетни образователни институции и обществени архиви избират да публикуват научните си издания при условията на тези договори като например Харвардският университет в САЩ, Калифорнийският университет – Ървин, САЩ, Държавният университет в Юта, Университетът в Монтерей, сайтовете на свободната енциклопедия „Уикипедия“...“[3]

Друг академичен учен като проф. Том В. Бел от университета Чапман, САЩ също демонстрира въображение и оригинален опит за визуализация на материята чрез създаване на интересна карта за предмета на интелектуалната собственост, концептуизирана на съвсем различен принцип (Вж. Фиг. 2). [4]

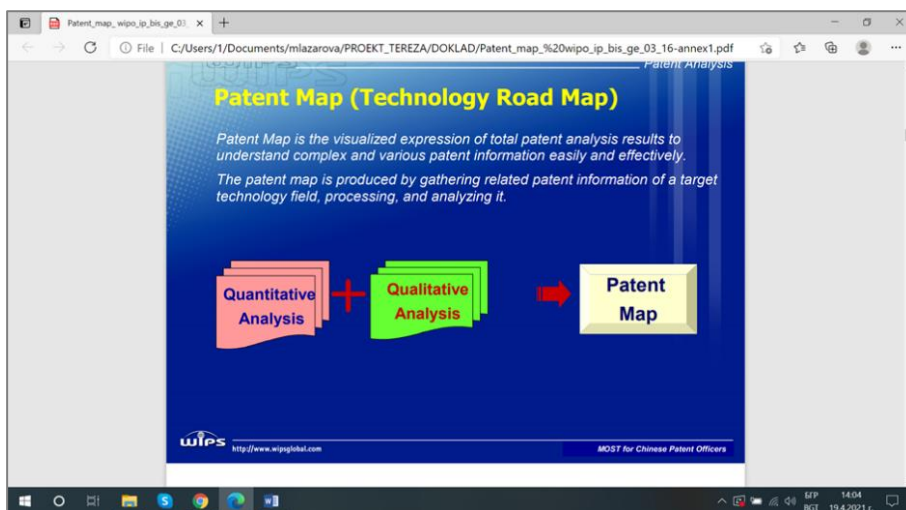

Фиг. 2. Карта на интелектуалната собственост на проф. Том В. Бел
<http://www.tomwbell.com/teaching/IPmap.pdf>

В нея нагледно са разграничени различните видове права на интелектуална собственост. Дясната вертикала показва кои видове интелектуална собственост се регулират от държавен или федерален закон. Например, авторското право се регламентира в общо държавни закони, докато към патентното право се отнася единствено федералното законодателство. Долната хоризонтала показва до каква степен обект на интелектуална собственост може да бъде определен като: експресивен или функционален. Авторското право обхваща множество обекти от стихове до компютърни програми, докато търговските секрети се отнасят само за комерсиално полезни идеи. Скалата от лявата страна диференцира интелектуалната собственост в зависимост от стойността: над хоризонталата остават видове като например търговска марка, които имат стойност само за това, че помагат да се идентифицира стойността на други обекти. За разлика от тях, правата на интелектуална собственост, посочени под чертата закриват обекти с присъща за тях стойност. Стрелките в картата проследяват как видовете интелектуална собственост са се развивали в различни посоки от един общ генезис – идеята. Проследяването на техните линии от средата на картата показва какво развитие претърпяват правата, как успоредно с това нараства тяхното значение и изискванията за уреждането им стават все по-строги и формални.

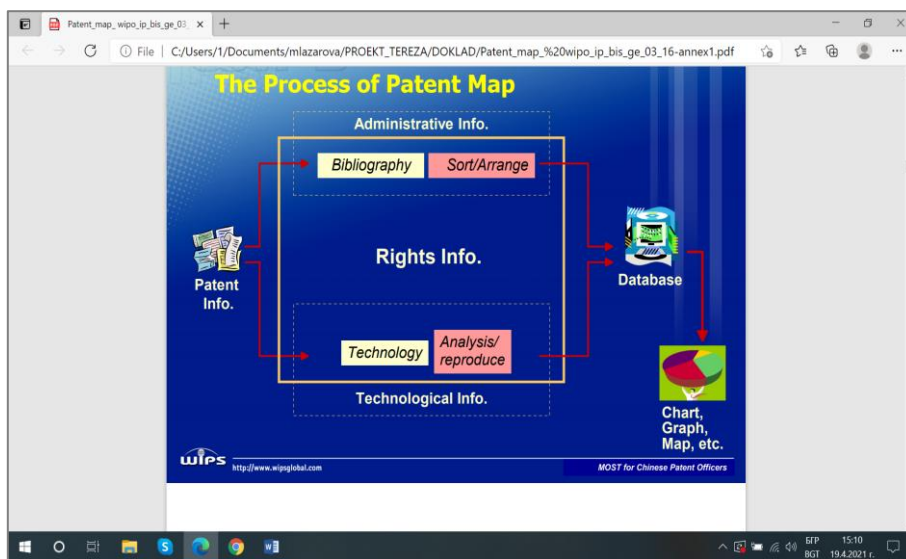
Подобни карти могат да са специализирани и за определени обекти на индустриалната собственост. Много полезни са патентните карти, които се предоставят като специализирани услуги от някои фирми. Интерес представлява Патентната карта (вж. Фиг. 3), създадена от WIPS Global (WIPS Co.,Ltd), които предоставят услуги на потребители от всички нива за анализ на патенти, чрез използване на оптимизирана за патенти база данни и технологии с изкуствен интелект. Патентната карта е визуален образ на резултатите от тотален патентен анализ с цел да се разбере лесно и ефективно сложната и разнообразна патентна информация. Картата се конструира чрез събиране, обработка и анализ на свързана с патента информация за технологичната област. За да се произведе патентната карта се осъществяват количествен и качествен анализ.

Количественият анализ представлява начин да се разбере и анализира патент чрез извличане на цифрови статистически данни от голям обем патентна информация. Най-използваемите данни идват от библиографска информация, включително брой заявки за един патент, правоприменици/лицензианти, изобретатели или кодове за класификация на патенти. Количественият анализ включва анализ, базиран на време и на класиране на патента. Качественият анализ на свой ред е метод за разбиране и анализ на съдържанието на патента, който обичайно се извършва чрез взаимовръзката между технологично съдържание или код за класификация на патента. Резултатът от картографирането на патенти е представянето на сложната и обемна информация, свързана с тях като синтетични графики, които са лесни за четене и разбиране и подпомагат процеса за вземане на решения като обобщават технически и стратегически параметри, търговски анализи по продукти, страни, ключови иноватори за определени територии и т.н. (вж. Фиг. 4).

Фиг. 3. Патентна карта /Пътна карта на технологиите/ -

https://www.wipo.int/edocs/mdocs/sme/en/wipo_ip_bis_ge_03/wipo_ip_bis_ge_03_16-annex1.pdf

Фиг. 4. Процес на патентна карта -

https://www.wipo.int/edocs/mdocs/sme/en/wipo_ip_bis_ge_03/wipo_ip_bis_ge_03_16-annex1.pdf

Примерите са показателни, че картите могат да бъдат структурирани по различен начин в зависимост от индивидуалния стил и подход, но при всички случаи да визуализират правната материя и свързаната с нея информация и да я представят максимално ясно и разбираемо. Патентното картографиране позволява бърз и лесен достъп до информация, заключена в множество, често труднодостъпни документи и подтиква хората към сътрудничество. Но може би най-интригуващите аспекти на тази визуализация са в нейния прогностичен потенциал. Напълно възможно е чрез

този лесен и достъпен метод да се предвиди как определена компания планира да диверсифицира и развива бъдеща дейност. Когато изследователят от Технологичния институт в Джорджия Ян Юти картографира патентите на Самсунг за периода 2001–2006 г., забелязва, че компанията има значително повече патенти в областта на биомедицината от други фирми с подобно портфолио. Няколко години по-късно през 2011 г. компанията официално обявява планове да се развива в този бизнес като произвежда лекарства против рак и артрит в завод в Сеул.

Посочените примери са красноречиво доказателство, че картографирането на интелектуалната собственост е изключително работещ метод в образователната сфера. Значението му се мултиплицира в настоящата пандемична ситуация, когато преподаването и ученето се извършват предимно онлайн. Подходяща карта на авторско право или индустриална собственост, хармонизирана с националното законодателство на съответната държава и съдържаща интерактивни функционалности, може да бъде приобщаваща рамка за визуално представяне на основните разпоредби в тези области. Нещо повече, картите биха могли да се използват по време на лекционни курсове, заедно с презентации, видеоклипове и други учебни материали във визуални формати. Предимството на този метод е, че той силно стимулира личното участие на студентите и интеракцията в учебния процес. Картографирането на интелектуалната собственост може успешно да се модифицира и адаптира към спецификата на различните национални законодателства, като предоставя на студентите големи възможности за придобиване и споделяне на знания. Логичната следваща крачка е университетите да преосмислят и модернизират академичните стандарти за оценка на придобитите знания и компетенции в сферата на интелектуалната собственост.

3. Академични системи за оценка на придобитите знания и компетенции

Както бе споменато по-горе, дигитално грамотните студенти трябва да се научат как да намират и обработват информацията, да я оценят и след това да я реинтегрират в определен контекст. Като активни потребители и творци, те трябва да бъдат насърчавани да прилагат придобитите знания за развитие на нормативната регулация за утвърждаване на система на интелектуалната собственост, основана на устойчиви цели, които биха променили положително социалния и икономическия живот. Ето защо е важно да се създаде система от критерии и инструменти за оценка на придобитите знания и компетенции в тази област, за които студентите трябва да бъдат предварително информирани.

Тази система трябва да включва на първо място критерии в съответствие с приетите академични стандарти за всяко висше учебно заведение. Подходящите оценъчни методи трябва да бъдат внимателно обмислени и да включват оценъчната позиция на групата, на класа, както и на самия студент. Методите за оценка трябва да се отнасят до придобитите в учебния процес теоретични знания, до усвоени уменията за вземане на решения и решаване на проблеми, както и към практическия

опит, придобит в областта на интелектуалната собственост по време на обучението. Силно препоръчително е образователните институции да инвестират в софтуер, съвместим с приетата система за оценка, който би могъл да бъде инструмент за тестване на нивото на придобитите знания и компетенции на студентите. В ситуация когато университетите са затворени поради предприемане на здравни мерки срещу вирусната зараза, не само преподаването, но и оценяването на студентите може да се осъществява успешно онлайн. Системите за оценка трябва да бъдат достатъчно стабилни, тъй като те трябва да прилагат общи изисквания, които представляват нещо като „търговска марка“ за конкретната академична институция, акумулирайки нейните традиционни ценности и образователни стандарти. От друга страна, системата трябва да включва конкретни критерии за оценка на уменията в областта на интелектуалната собственост в зависимост от изучаваната специалност и в каква степен на обучение са студентите. Препоръчително е също така оценъчната система да взема предвид активността на студента в практическите упражнения, стажове, колоквиуми, семинари и уебинари и особено участието им в проекти или разработване на авторски дигитални проекти под ръководството на преподавателите. По-високи оценки трябва да получават иновативните и особено експерименталните проекти. Правилно структурираната система за оценка на знанията и уменията по интелектуална собственост би мотивирала студентите не само да събират кредити по изучаваните дисциплини, но и да експериментират в търсене на иновативни и творчески начини да прилагат на практика придобитите компетенции в цифров контекст. В този смисъл биха могли да се обобщят следните

4. Опорни съгласованости на стратегиите за оптимизиране на образованието по интелектуална собственост в университетска среда

Всеки университет има свободата и академичната автономия да модернизира своята образователна стратегия и да я адаптира към новите условия като трансформира творчески съществуващите традиционни модели. Институционалните политики в областта на интелектуалната собственост не бива да късат радикално връзката с дългогодишните академични традиции, но те трябва да се променят чрез реформирани методи на преподаване и съвременни практики на комуникация. Освен това образователните стратегии трябва да се основават на внимателно преценен баланс между теоретични знания и практическа ориентация. Университетите трябва да инвестират в разработване на нови практики за преподаване и обучение с използване на софистицирани цифрови технологии. При това не е достатъчно да се инвестира само в изграждане, поддръжка и актуализиране на електронни ресурси, или да се правят разходи за обучение как академичния състав да използва тези ресурси чрез усъвършенствани технологии за търсене и споделяне на опит. Необходимо е студентите да придобият знания и средства за филтриране на цифрова информация и да се научат как да проверяват своите източници, преди да ги използват и да пристъпят към проучвателна дейност. Нещо по-важно, институционалните академични политики трябва да са съобразени с интеграцията на знанието в дигиталната епоха и да поставят акцент върху интерактивните методи за

комуникация съгласно Нетикет/Netiquette⁵ – по този начин Гилстър, нарича основния етикет на общуване в Интернет. Netiquette изисква интегриране на интерактивния, базиран на интернет подход в образователния модел по интелектуална собственост. Според Пол Гилстър това означава съвременните образователни модели в дигиталната епоха да си дават сметка и да учат студентите на това, че **знанието е асемблирано**– т.е. има комплексен характер и представлява съвкупност от знания. Английският термин, с който Гилстър означава този феномен е knowledge assembly.⁶ „Асемблираното знание е инициативен начин за събиране и оценка на материали, интегриране на дигитални материали с традиционни материали и след това създаване на завършен проект. Това е като курсова работа, освен че може да има мултимедийни аспекти и да включва много различни източници на информация.“ [5] Все пак би било доста наивно да се вярва, че модерните конвергентни устройства и дигиталните технологии са в състояние да заменят напълно комуникацията лице в лице и установяването на лични отношения. Но извън всякакво съмнение е, че е настъпил подходящият момент за разработване на **„хибридни“ преподавателски практики**, които съчетават предимствата на „моделът на чирака“ и образователна дейност, която провокира любопитството, предразполага към самоинициатива и доставя удоволствие от постигнатите резултати. Студентите трябва да бъдат насърчавани да се възползват от всички съвременни технологични инструменти за обучение по интелектуална собственост, за взаимодействие и споделяне на комплексното познание като: курсове за е-обучение, групови дискусии, учебни стратегии чрез социални мрежи, планове и оценки на уроци, виртуални семинари и конференции, проведени на различни уеб платформи. Те трябва да участват в проекти, инициирани от институцията, или да бъдат мотивирани да разработват свои собствени проекти под виртуално ръководство. В това отношение е от съществено значение да се изучава и прилага изборително международният опит. В Китай образованието по интелектуална собственост започва още в началното и средното училище като част от единна национална стратегия. Знанието е представено в съответствие с принципа на „един ум, две сили и три осъзнавания: „Един ум означава да развиеш любознателен ум; две сили се отнасят до решаването на проблеми и способността да се действа. Трите осъзнавания са права, защита и уважение.“ [6]

Това потвърждава, че стратегиите за оптимизация на обучението по интелектуална собственост трябва да бъдат рационални и да се придържат към ясно дефинирани прагматични цели:

- Да обучават студентите как да анализират дигиталната среда и да търсят, анализират и използват сигурни и надеждни електронни източници на информация и да съкращават времето за това, като използват подходящи търсачки, ключови думи и др. Студентите могат да се научат да оценяват информацията според критериите: автор, официална институция, уместност, валидност и легитимност. Те трябва да обработват, събират,

⁵ Netiquette – неологизъм – от англ. ез – от net – мрежа и etiquette - етикет

⁶ knowledge assembly – от англ. ез. – асамблирано знание, сбор от знания

коментират, каталогизират и съхраняват важна информация. На тази основа те могат да надграждат придобитите знания като се стремят да развият способности да създават и съхраняват свои собствени ресурси.

- Да култивират в студентите умения за критическо мислене и етични действия относно правата на интелектуална собственост, за да бъдат разумни ползватели и иновативни творци.
- Да помогнат на студентите да идентифицират и цитират правилно източници, използвани съгласно възприетата система за цитиране, да зачитат неимуществените авторски права и да посочват името автора на произведение по подобаващ начин.
- Да стимулират комуникацията според Нетикет в университетска среда между преподаватели и студенти в споделени директории: преподавателят да качва учебни програми, презентации и материали, а студентите да имат електронен достъп до учебните материали, да могат да съхраняват файлове, използвайки най-модерни облачни технологии.
- Да съдействат за поддържане на непрекъсната електронна връзка между преподаватели и студенти не само по имейл, но и чрез използването на различни комуникационни програми.
- Да стимулират студентите да участват в цифрови проекти посветени на интелектуалната собственост и да разработват проекти в екип или свои авторски индивидуални проекти.
- Да мотивират студентите да експериментират, да създават и изпращат свои разработки на учебни задачи, произведения, проекти и други творби в електронен формат.
- Да насърчават образуването на групи по интереси в социалните мрежи и да създават култура за споделяне на интересни материали и знания като цяло.
- Да стимулират студентите да използват възможностите на изкуствен интелект като инструмент, за да създават съдържание, защитено с авторски права, и да го разпространяват дигитално.
- Да насърчават правното съзнание за защита на правата на интелектуална собственост и нетърпимост към цифровото пиратство.

Постоянното усъвършенстване на образователните стратегии би било от решаващо значение в постпандемичните времена, когато животът няма да бъде такъв, какъвто го познаваме. В този контекст, изводът на Сутата Митра – професор и главен изследовател до 2019 г. в Училището за образование, комуникация и езикови науки в Нюкаслския университет, Великобритания придобива полифоничен смисъл: „Ако се фокусираме върху бъдещето, а не върху миналото, можем да проектираме хибридна система, отчасти физическа, отчасти виртуална, с оценки, които са насочени към способността да се създават неща и да се решават проблеми. Какъвто и вариант да изберем, има доста рядка възможност да проектираме образователна система, която да е подходяща за нашето време.“ [7] На този етап стои въпросът: дали да се върнем към „новото нормално“, или да създадем „по-добро нормално“ като развиваме хибридни практики в образователната дейност и превърнем обучението

по интелектуална собственост в дейност, въълнуваща и вдъхновяваща за творчество и иновации.

Благодарности: Тази публикация е реализирана по проект „Концептуален образователен модел за повишаване на информациялната грамотност в университетска информационна среда“, с Договор КП–06–Н35/10 от 18.12.2019 г., финансиран от Фонд „Научни изследвания“ при Министерството на образованието и науката в „Конкурс за финансиране на фундаментални научни изследвания – 2019 г.“, в тематично направление „Обществени науки“, с ръководител проф. д.к.н. Стоян Георгиев Денчев.

REFERENCES

1. **Gilster**, P. Digital Literacy, New York: Wiley, 1997, p.15.
2. **Fisher**, William. <https://cyber.harvard.edu/people/tfisher/IP/IPMaps.htm>.
3. **Тренчева**, Тереза . Интелектуалната собственост в интернет: Учебно помагало. –София : За буквите – О писменехъ, 2014, 168 с.
4. **Bell**, Tom. A Map of Intellectual Property -<http://www.tomwbell.com/teaching/IPmap.pdf>
5. **Pool**, Carolyn R. A New Digital Literacy: A Conversation with Paul Gilster. // *Integrating Technology into Teaching*, 1997, Vol. 55, Number 3, pp. 6–11.
<http://www.ascd.org/publications/educational-leadership/nov97/vol55/num03/A-New-Digital-Literacy@-A-Conversation-with-Paul-Gilster.aspx>.
6. **Berman**, Bruce. IP Rights Education in China starts in Elementary school and Middle school. // *IP CloseUp*, 2020. <https://ipcloseup.com/2020/07/30/ip-rights-education-in-china-starts-in-elementary-school-and-middle-school/>.
7. **Mitra**, Sugata. Reflect, Restructure, Reimagine Learning. // *Its Learning*, 2021.
https://info.itslearning.com/itsconvention?utm_term=invite&utm_campaign=EU-2105-LE-itsConvention&utm_medium=email&_hsmi=122255408&_hsenc=p2ANqtz-80ECT3npx_gyWZfn7fBdTFCu08Pi7C-gjyuomt2C7gtoBD1e.

STRATEGIES FOR OPTIMIZING INTELLECTUAL PROPERTY EDUCATION IN A DIGITAL ENVIRONMENT

Assoc. Prof. Mariyana Lazarova, PhD

Screen Arts Faculty, National Academy of Theater and Film Arts “Kr. Sarafov”

e-mail: mariyana_lazarova@abv.bg

Abstract: *Pandemic times are characterized by social distancing and lockdowns, but they have a strong impact on distance learning and rapid rise of digital technologies as well. The isolation due to Covid crisis provoked growth of streaming services and new business models, based on protected content but also contributed to a span of digital piracy. IP literacy has become an essential life-skill for people of all ages and countries all over the world and especially for students, who need to have legitimate access to content and filter it according to their choices and academic tasks. Educational strategies and learning tools need to be reconsidered in the context of today’s “new normal” with a vision for future prospects. The present report outlines focal points of improving IP education in contemporary world where digital literacy is a must. The paper explores innovative approaches in the learning process related to the use of visualization tools and new*

communication models based on Netiquette. The educational practices should be aimed at cultivating IP skills and competences in students in line with the requirements of the knowledge-based economies and the idea of lifelong learning. Institutional IP policies should be tailored to the long-standing academic traditions, reformed teaching methods applying digital technologies and up to date communication practices. Besides, they should be based on a carefully conceived balance of theoretical knowledge and practical orientation. The new approaches should stimulate development of hybrid teaching practices that guide students in learning about “knowledge assembly” in digital environment. They should also motivate students to think critically, to experiment and to act ethically about IP rights in order to be mindful consumers and innovative creators. That is the path for fostering a dynamic IP system based on sustainable goals that would transform positively social and economic life.

Keywords: *digital literacy, IP rights, copyright, new normal.*

Цитирай като: Лазарова, Марияна (2021). Стратегии за оптимизация на обучението по интелектуална собственост в дигитална среда. *Интелектуалната собственост в новото (не)нормално*. София, За буквите – О писменехъ, с. 31-44.

Citation: Lazarova, Mariyana (2021). Strategies for Optimizing Intellectual Property Education in a Digital Environment. *Intellectual property in the new (ab)normal*. Sofia, Za bukвите – O pismeneh, p. 31-44.